

Наша Слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 17 (1116) 24 КРАСАВІКА 2013 г.

Адноўлена мемарыяльная дошка памяці Людвіка Нарбута ў Лідзе

21 красавіка ў лідскім мікрараёне Індустрыяльны была адкрыта і асвечана адноўленая мемарыяльная дошка памяці Людвіка Нарбута - вайсковага начальніка Лідскага павету падчас паўстання 1863 года, паўстанцкага палкоўніка, прызначанага за некалькі дзён да смерці галоўнакамандуючым войскаў ВКЛ.

Дошку адкрывалі біскуп Аляксандр Кашкевіч, генеральны консул Польшчы ў Гародні Андзей Хадкевіч, лідскі дэкан Вінцэнт Лісоўскі, пробашч Фарнага касцёла айцец Уладзімір Гуляй, пробашч касцёла Святога Юзафа Каласантага айцец Ян Асіповіч. Менавіта каля новазбудаванага касцёла ордэна піяраў на імя Святога Юзафа Каласантага ў форме адмысловай капліцы (праект Рычарда Грушы) і была ўстаноўлена мемарыяльная дошка з 1938 года.

Дошка прайшла разам з Лідай цяжкі гістарычны шлях. Устаноўленая да 75-годдзя паўстання ў 1938 годзе на піярскім касцёле па вул. Сувальскай, у ноч з 17 на 18 верасня 1939 года, перад прыходам Чырвонай Арміі яна была затынкавана жыхарамі горада. У 1989 годзе тынк быў зняты. У 1996 годзе пасля вяртання будынка праваслаўным дошка была знятая і перададзена ў музей. У 1997 годзе з ведама дырэктара музея Рыгора Жалезнага дошка была вывезена і схаваная на тэрыторыі аднаго з касцёлаў. Прайшло амаль 16 гадоў. Быў пабудаваны новы піярскі касцёл у Лідзе. Чатыры гады ішлі перамовы з ордэнам піяраў, пакуль правінцыял ордэна не дабраславіў устаноўку дошкі, і вось адкрыццё і асвячэнне.

Многія, з тых, хто змагаўся за вяртанне дошкі, не дажылі да гэтага дня, то хай яна будзе помнікам не толькі Людвіку Нарбуту, але і ўсім лідзянам - патрыётам Бацькаўшчыны і горада, хай мацнее ў Лідзе вера ў Бога і Беларусь.

Яраслаў Грынкевіч.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003 >

Віншуем з юбілеем Валянціну Аксак

За аселяй

Рукі ружоўніцы -
гэта не тое,
што рукі маркізы -
духмяняць іначай,
Гётэ засведчыў
розніцу ў выбары.
Воддаль дрэваў вялікіх -
кветкам раскоша,
і я
штовесну
новы загон
за аселяй
засаджаю ружамі,
але па-ранейшаму
ў шатах тваіх
гуляе маркіза.

Валянціна Аксак.
(З кнігі "Ружоўніца")

Валянціна Іванаўна АКСАК (АРЛО-ВА) нарадзілася 28 красавіка 1953 года ў вёсцы Смалічы Нясвіжскага раёна. Скончыла гістарычны факультэт БДУ (1975). Працавала карэспандэнтам, аглядальнікам у газетах, загадчыкам аддзела культуры часопіса "Беларусь". Карэспандэнт "Радыё Свабода". Сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў (з 1994). Лаўрэат прэміі "Залаты апостраф" (2008). Сябар Рады ТБМ. Жыве ў Менску.

Дэбютавала вершамі ў Наваполацкай шматтыражы "Хімік". Аўтар зборнікаў паэзіі "Цвінтар" (1992), "Капліца" (1994), "Антычны

дождж" (1999), "Віно з Каліфорніі" (2003), "Ружоўніца" (2008).

Сакратарыят ТБМ шчыра віншуе спадарыню Валянціну з круглай датай і зычыць надалей плённа служыць Беларусі.

60 гадоў часопісу "Маладосць"

"Маладосць" - беларускі літаратурна-мастацкі і грамадска-палітычны ілюстраваны часопіс.

Выдаецца з красавіка 1953 года. Выйшла крыху менш за 700 нумароў. Наклад (на пачатак 2011 года) - каля 2,5 тысяч асобнікаў. У 2002-2012 гадах уваходзіў у склад рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва". Цяпер у складзе Выдавецкага дома "Звязда". Друкуе творы беларускіх пісьменнікаў, публіцыстычныя і літаратуразнаўчыя артыкулы, рэцэнзіі, матэрыялы на навуковыя і грамадска-палітычныя тэмы.

З 1988 года да пачатку 2000-х гадоў выдавалася "Бібліятэка часопіса "Маладосць" (12 кніг у год), дзе былі надрукаваны першыя кнігі шэрагу беларускіх пісьменнікаў.

Дарагая рэдакцыя часопіса "Маладосць"!

Сябры ТБМ шчыра віншуюць вас з юбілеем! Жадаем вам творчых поспехаў, багатых мецэнатаў, прызнання чытачоў, шматлікіх накладаў і доўгіх гадоў працвітання!

Шаноўнае спадарства!

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" запрашае сяброў і прыхільнікаў роднага слова ад 18 гадоў да 65 гадоў прыняць удзел у даследчай працы па вывучэнні рукапісных сімвалаў беларускай мовы. Трэба будзе паўдзельнічаць у запаўненні падрыхтаваных анкет з напісаннем беларускіх слоў, некаторых фраз і г.д.

Увесь удзел зойме 30 хвілін.

Праца будзе весціся ў наступныя дні:

7 траўня 13.00 - 13.30; 13.30 - 14.00;
17.00 - 17.30; 17.30 - 18.00.

8 траўня 13.00 - 13.30; 13.30 - 14.00;
15.00 - 15.30; 15.30 - 16.00

9 траўня з 11.00 - 11.30; 11.30 - 12.00;
12.00 - 12.30; 12.30 - 13.00; 13.00 - 13.30; 13.30 - 14.00; 14.00 - 14.30; 14.30 - 15.00.

Для ўдзелу неабходна паведаміць сваё імя, прозвішча, зручны для Вас час па эл. адрасе: siadziba@gmail.com з пазнакай "праект" да 3-га траўня і затым падысці на сядзібу (Румянцава, 13) у абраны Вамі час.

Зноў пра беларускую "трасянку"

Пасля выхаду ў свет майго інтэрв'ю "Нашай Ніве", якое без майго ведама маладая журналістка назвала "Лупіце на трасянцы", вырваўшы з кантэкста інтэрв'ю некалькі маіх жартаўлівых слоў, тэма трасянкі стала вельмі папулярнай у СМІ, асабліва ў інтэрнэце.

Прачытаўшы матэрыялы на розных блогах і каментары да іх, адразу хачу сказаць наступнае: разглядаючы розныя формы "трасянкі" як складовыя часткі беларускай мовы, я з павагай стаўлюся да тых людзей, якія размаўляюць на трасянцы, але імкнуча, падкрэсліваю, імкнуча, праз яе паступова перайсці да шырокага ўжывання сённяшняй літаратурнай беларускай мовы.

Але я ніколі не заклікаў на ёй свядома пісаць, як гэта мне прыпісаў адзін вядомы журналіст у сваім блогу. Калі гэта не частка мастацкага твора з мовай персанажа, то пісаць трэба адразу на сучаснай літаратурнай мове, а не займацца "дрындушкамі".

У якасці прыкладу прывяду досвед маскоўскай журналісткі Кацярыны Кібальчыч, якая называе сябе "трасянкамоўнай" і вырашыла спачатку ў Маскве, а потым у Менску стварыць курсы па вывучэнні беларускай мовы для такіх, як і яна, "трасянкамоўных". Гэта ініцыятыва атрымала вялікую падтрымку і шырокі розгалас. І гэта зусім невыпадкова.

Звернемся да гісторыі пытання. Трасянка як лінгвістычны тэрмін з'явіўся ў 90-я гады XX ст. Магчыма, што першым яго пачаў выкарыстоўваць Зянон Пазняк.

З'явілася яна як польска-беларуская моўная з'ява сярод нашых магнатаў і шляхты ў XVII і асабліва ў XVIII ст. Дастаткова прыпомніць славетную прамову "Мялешкі" ў сойме ў XVII ст., які заклікаў дэпутатаў гаварыць па-беларуску. Пасля ліквідацыі Рэчы Паспалітай, у пачатку XIX ст., паланізацыя на Беларусі пры спрыянні Аляксандра І яшчэ больш узмацнілася, і гарадская эліта перайшла на польскую мову, якую сапраўдныя палякі называлі "красавой",

альбо "простай", бо беларускі ўплыў у ёй моцна адчуваўся. Дастаткова пачытаць Міцкевіча або Крашэўскага.

Але ў сярэдзіне XIX ст. і асабліва ў канцы XIX-пачатку XX ст. "трасянкамоўная", "ліцвінская" беларуская шляхта стварае на яе грунце і на аснове розных дыялектаў беларускіх сялянскіх гаворак новую літаратурную беларускую мову. У гэты час ўзнікае ў нашых гарадах і руска-беларуская трасянка.

Хачу прыгадаць, што Купала пачынаў пісаць вершы па-польску, а Колас - па-руску. Першыя іх беларускія тэксты мелі шмат польскіх і рускіх слоў, але паступова яны зніклі і замяніліся іншымі. Так, слова "гасударства" было заменена на "дзяржаву", а "граніца" на "межы" і г.д.

На тэму "трасянкі" праведзена шмат розных лінгвістычных даследаванняў. Так, у 2010 г. чэшскі ўніверсітэт з горада Усці над Лабай выдаў на рускай мове манаграфію Іны Каліты пад назвай "Современная Беларусь: языки и национальная идентичность", дзе прыводзяцца розныя асаблівасці сучаснай беларускай трасянкі. На гэтую ж тэму ёсць публікацыі С. Запрудскага і іншых даследчыкаў. Таму нам не мае сэнсу паглыбляцца ў філалагічныя дыскусіі. лепш звернемся да гістарычных фактаў.

Новая хваля татальнай русіфікацыі захліснула Беларусь пасля 1959 года, калі дазволілі вызваляць па просьбе бацькоў дзяцей ад вывучэння беларускай мовы ў рускамоўных школах. У гарадах былі зачынены ўсе беларускамоўныя школы, а ў Менску нават беларускую літаратуру выкладалі па-руску. Цікава, што ў СССР беларуская трасянка і ўкраінскі суржык (чытай, побытавае маўленне) жорстка высмейваліся, з мэтай канчаткова перавесці іх носьбітаў на "великий и могучий". Асабліва гэта было ў войску і ВНУ. Сітуацыя пачала змяняцца ў часы перабудовы, калі трасянка пачала выходзіць з падполля і пачала паступова мець не

толькі адмоўнае, але і станоўчае значэнне, калі носьбіт трасянкі імкнуўся не канчаткова адмовіцца ад усяго беларускага, а наадварот, стаць сапраўдным беларусам, які валодае сучаснай беларускай мовай і штодня ёю карыстаецца. Я праходзіў гэты шлях два гады: з 1980 па 1982 год. У гэтыя гады я пачаў працаваць са студэнтамі і заахвочваў іх гаварыць спачатку на трасянцы, а потым пераходзіць на прыгожую літаратурную мову.

Сярод маіх вучняў зараз ёсць дактары і кандыдаты навук, людзі, якімі ганарыцца наша эліта, пачыналі са звычайнай трасянкі, бо нельга рускамоўнаму беларусу адразу загаварыць як Гілевіч ці Караткевіч. Што тычыцца пісьмовай мовы, то тут трасянка выключаецца, бо ёсць слоўнікі, і кожную памылку можна хутка выправіць.

Дарэчы, у нашай гісторыі быў цікавы выпадак, калі на трасянцы гаварыў і вёў паседжанні Вярхоўнага Савета БССР у 1990-1991 гадах яго старшыня Мікалай Дземянцей. Было смешна, але не па-руску, і тады дэпутаты загаварылі па-беларуску і зрабілі ў 1994 годзе адзінай дзяржаўнай мовай у першай Канстытуцыі незалежнай Беларусі беларускую.

Згодна з сацыялагічным апытаннем (2009 год) на трасянцы ў Беларусі размаўляе 22,5 %, а толькі па-беларуску - 4,3 %.

Таму зараз трасянка на Беларусі павінна быць не "шашалем", як у часы Рэчы Паспалітай ці СССР, а бінтом на ранах здратаванай Беларускай, пераходным мастком да сапраўднай еўрапейскай незалежнай і дэмакратычнай Беларусі, дзе будзе адна дзяржаўная мова - беларуская, дзе людзі будуць ведаць розныя мовы, карыстацца імі, але дома і на працы, з дзецмі і бацькамі гавораць на роднай беларускай мове.

Старшыня ТБМ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дэпутат ВС Беларусі XII склікання Алег Трусаў.

Ці замовіць імбрычак гарбаты?

У газеце амерыканскіх беларусаў “Беларус” у лютым 2013 г. (№ 597) быў надрукаваны вялікі матэрыял беларускай журналісткі і грамадскага дзеяча Валянціны Трыгубовіч, якая зараз стала жыве ў ЗША, уражанні ад прыезду на Бацькаўшчыну летам мінулага года. Мы прапануем нашым чытачам фрагмент вышэйзгаданага артыкула, прысвечаны стану беларускай мовы на Беларусі.

Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Калі я вярнулася ў Амерыку, то знаёмыя найперш пыталіся пра выбары і пра стан мовы. Што гаварыць пра выбары, якіх не было? Амаль ніхто з тых, з кім я там камунікавала, на выбарчыя ўчасткі не хадзіў. "Навошта марнаваць час на пустое?" Яны не называлі гэта байкотам і ў большасці не ўсведамлялі сябе пратэстоўцамі. Проста праігнаравалі. Аднак актыўныя ў грамадскім жыцці людзі часта былі назіральнікамі на выбарчых участках, таму вялі гаворку пра тэндэнцыі, матывы і іншае. Ну, але ж я паабяцала распавядаць толькі пра штодзённасць...

Практычна ўсюды я паслугоўвалася беларускаю моваю. Вядома, мае знаёмыя, былыя калегі па працы ці грамадскай дзейнасці, - гэта людзі беларускамоўныя, на крайнім выпадак - беларускаарыентаваныя. Але я гаварыла гэтак сама і ў крамах, і ў транспарце, і на пошце... Ні разу не сутыкнулася з негатыўным стаўленнем. На рынках дык гэта мне яшчэ і дапамагала, бо часам нават грошы ашчадзіла. Варта было завесці з нейкай прадавачкаю прызнную гамонку (адкуль яна, як жывецца-маецца, ці добра ідзе гандаль), як да нас пачыналі прыслухоўвацца суседзі і далучацца да размовы. Кожны пры гэтым імкнуўся прапанаваць свой тавар. Яны паслугоўваліся "трасянкаю", часам хтосьці апраўдваўся, што цяпер жа ўсе "па-гарадскому" хочучь, і часта казалі: "Вы мусіць былі настаўніцаю?" О, каб жа ўсе нашы настаўнікі беларускай мовы былі яе паслядоўнымі носьбітамі, мы мелі б іншую сітуацыю! Магчыма... Аднак гэтыя мае суразмоўцы былі яшчэ з таго пакалення, якое мела бацькоў або бабуль у вёсках ды мястэчках. Маладзенькія прадавачкі ў крамах або афіцыянткі ў кавярнях, узгадаваныя цалкам "на асфальце", ужо маюць праблему з моваю. Яны проста не разумелі сэнсу некаторых словаў, перапыталі, перасмыкваючы плячамі, праўда, адмоўных эмоцый не агучвалі. Можа, яны пабляжліва ставіліся да мяне з прычыны ўзросту ("што возьмеш з гэтых старых, не ўмеюць па-руску!")? Але і я была цярплівай ды ветлівай, тлумачыла незразумелае, не праяўляла да іх агрэсіўнасці, не паводзіла сябе на манер тых маладзёнаў, якія імкнуча падкрэсліваюць моваю сваю выключнасць ("Замаўляю імбрычак гарбаты на дзве філіжанкі!"). Дый у мове неафітаў мне часам пагрозліва рэзаліслых небеларускія "р" і "ч". Усё ж галоўнае: яны пачалі. Навучацца...

Агулам, культура мовы - ніжэй калена, як сказаў адзін вядомы сучаснік. Гэта шкодная ілюзія, што ўсе добраахвотна і лёгка перайшлі на расейскую і калі б гэтыя клятыя нацыяналісты не патрабавалі "вярніце нашу мову нам!", дык тут была б ціша і "процветание". Калі пажывеш у рознамоўным асяроддзі, вуха лепш чуюе... У Менску пануе не расейская мова, а яе беларускі дыялект, яе спрошчаны і абкалгаснены варыянт. Што на вуліцы, што ў высокіх установах. Як бы хто ні стараўся гэта маскаваць. Натуральную расейскую ў Менску выпадала пачуць гэтак жа рэдка, як і чыстую беларускую.

Паколькі мяне моўнае пытанне займае, дык з рэпертуару Купалаўскага тэатра выбрала для прагляду спектакль "Translation", пастаўлены нядаўна. Сюжэт вельмі пасуе да беларускай сітуацыі. Дзея разгортваецца ў Ірландыі, калі яе пачынаюць

калнізаваць ангельцы. Адпаведна, на сцэне ірландцы гавораць па-беларуску, ангельцы ды ірландцы-калабаранты - па-расейску. Выразная гульня актораў, поўная зала гледачоў... І вельмі стрыманая рэакцыя публікі, якая ўсё разумела, але не запальвалася. Мы з сяброўкай пасля спектаклю ўсю дарогу дахаты спрабавалі знайсці адказ на пытанне: чаму? І мне думаецца, частковы адказ - у гэтым самым дыялекце. Бо паміж той беларускай і расейскай мовамі, якія гучалі са сцэны, не было выразнага адрознення, не было маўленчага "бар'ернага рыфу". Амаль аднолькава гучала "г" што ў "ірландцаў", што ў "ангельцаў". Мовы размазаліся... І вобраз супрацьстаяння знік. А з ім і галоўнае ў гэтым спектаклі, дзе адзінай узрушальнай сцэнай для публікі стала вечарына з вясельмі ірландскімі скокамі.

Другі тэатральны прыклад - з Операга. Пасля вялікай рэканструкцыі тэатар не пазнаць. Мармур, пазалота, оперы стаяцца на мове арыгіналу. А каб публіка разумела, што дзеецца, пра што спяваюць, па экране над аркестрам бжыць светлавыя тэкставыя радок. Мы глядзелі "Сівую легенду" Дзмітры Смольскага на лібрэта Уладзіміра Караткевіча. Уражанні цудоўныя! Такія шыкоўныя дынамічныя дэкарацыі, такія масавыя мізансцэны! Натуральна, спявалі па-беларуску, то тэкставыя радкі былі па-расейску і па-ангельску. Нічога не скажу пра ангельскі тэкст, але расейскі нас з сяброўкай проста смяшыў. (Добра, што нам ён быў без патрэбы, але ж нехта спадзяваўся праз пераклад зразумець тое, што дзеялася на сцэне.) У тэксце была безліч беларусізмаў. Адчуваецца, перакладчык проста браў яму незнаёмыя тэрміны з лібрэта, не шукаючы расейскія адэкватнікі.

Прадчуваю, мне скажуць: "Сёння форма не важная, важны змест". Але ў мове змест і форма знітаваныя. І калі высокія ўрадавыя чыноўнікі падчас выступу проста "жуюць жуыку" перад публікаю, то гэта ў чарговы раз сведчыць, што сярэдняя і вышэйшая школа ў краіне знаходзяцца на вельмі нізкім адукацыйным узроўні. Няма масавай беларускай школы, няма нацыянальнага ўніверсітэта. Пануе дыялект, "трасянка" - моўная, ідэйная, эстэтычная. Выпускнікі нават простыя тэксты пішуць з памылкамі, яны гавораць пераважна штампамі службовых інструкцый, зусім не ўмеюць весці дыялог, увесь час навязваючы слухачам доўгія ды пустыя маналогі. Так, прамоўніцкія здольнасці не кожнаму дадзеныя, аднак ясна і проста выкласці сваю пазіцыю або меркаванне павінен умець кожны адукаваны чалавек. І тут зноў паўстае праблема выбару мовы. Калі ты пераходзіш на чужую мову (у нашым варыянце - на расейскую), мусіш гадзінамі сядзець у лінгвістычным кабінёце, як гэта робяць сёння маладыя, што вучаць ангельскую, нямецкую ці якую іншую, каб належна адаптавацца ў глабалізаваным свеце. А без гэтых высілкаў не пніся "гаворить по-руски", усёроўна ў табе будуць бачыць "бульбаша". Лепш шліфуй сваю адвечную беларускую мову, якая дзесці ў падсвядомасці яшчэ жыве, авалодвай яе граматычнымі нормамаі і лексічным багаццем ды пачувайся гаспадаром у сваёй краіне. "Будзь сам сабою, і людзі да цябе пацягнуцца" - любіў паўтараць адзін мой калега. Слушна.

Не класічна на клясычнай

Жыў - быў сціплы чалавечак (г.зн. я.) пісаў, як умеў гэтакія ж сціплыя тэксты. Ажно высветлілася, што пішу нЯ кляСічна. А трэба пісаць прагрэСІўна,так, як пісалі гадоў сто таму назад. Што ж, вырашыў паспрабаваць. Аказваецца, гэта не складана. Не ведаеш, як пішацца тое ці іншае слова - зазірні ў слоўнік. Але не ў беларускі. У польскі.

НЯ ЗЬ (філёлягічны этуд)

Палячыя выйшлі на бальжон. Сы.. адразу прыкмеціў сылюэт Зь... Яна вышталцона паліла даўгую цыгарэту.

Сы... залюбаваўся адсьлігаванымі нагамі Зь... "Дасьціпна выглядаеш!" - мовіў Сы... "Я ж стурдэса, мушу мець добры выгляд. І ня толькі я. Мая аднаклясньніца перад вызітам у клуб "Ганалюлю" спраўджвае кальготкі празь люпу!"

Яны прыселі на зязлезную лаўку. "Можа, філіжанку кавы?" - прапанаваў Сы... "Я б лепей хацела зупы... або вувогуле ўзбэцкага плёву! Жэрці хочацца..." Тут, у гэтым мейсцы, такога няма. Вазьмі пакуль чакалядку" - сказаў Сы... і падаў пушку. "А можа, якогась алькаголю?" "Ахвотна!" - усьцешылася Зь... "Хачу тэкілі! Мы аднойчы хадзілі ў тэатар на мюзыкал "Тэкіля". Так аплядавалі, так кляскалі!" Сы... прынёс трунак. "Апавадзі пра сябе" - прапанаваў

Сы... "Трэці раз замужам, першы муж быў мэталюрж, другі філэзай, а трэці псыхоляг, але я яго заву проста псих. А я то ў Сыбіры, то ў Сырыі, то ў Баўгарыі, то на Баўканах... неўзабаве ляцім у Аўганістан... Што ж, для гэтага я і вырвалася са свйго каўгаса! А ты як?" "Скончыў гімназыю, потым атрымаў гадукацыю плякатыста. Пра пэнсыю пакуль ня думаю!" "Дык ты мастак? - здумелася Зь...- Цудоўна! Намалой зь мяне этуд ну!" Шчыгульна паголены твар Сы... распыўся ў радаснай усьмешцы. "Заўтра прыходзь да мяне ў працоўню. Я якраз скончыў карціну "Паляваньне на гільвоў!"

У маціцовым небе чуўся пошчак шпакоў.

"А цяпер хачу кавы зь лікворам!" - капрызна надзьмула вусны Зь... Сы... кінуўся выконваць просьбу.

"Ты згубіў кубэрту!" - кры-

кнула Зь... "Ой, дзякуй, гэта пэтыцыя ў парлямант Гішпаніі супраць зьдзеку зь быкоў. Я належу да грэтакагаліцкай царквы, а яна гэтага не ўхваляе. Я ж ляяльны вернік"

Моўчкі пілі ськлізкі ліквор і астыглуу каву. "Але ж мне пара!" - спахапілася Зь..., схавіла футэрак, цмокнула Сы... ў шчаку і зьнікла.

Сы... выліў рэшткі тэкілі і ліквору ў філіжанку і каўтануў. У галаве зашумела. Пара было сыходзіць. Ногі ў бэльбэтавых штроках падгіналіся, і Сы... пляснуўся на кломбу зь флёксамі. Ляжаць было прыемна. Высока ў небе гуў геліякоптар. Сы... думаў пра Зь... "Чаму яе няма побач? Чаму я ня зь ёю? Ня зь..." Вочы зачыніліся і Сы... соладка заснуў пасярод кломбы.

Празь вокны гіранічна глядзелі мыйсцовыя мяшканцы.

Алег АБЛАЖЭЙ.

Аб вывучэнні беларускай мовы ў Парыжы

12 красавіка 2013 года ў Нацыянальным інстытуце моў і цывілізацый г. Парыжа (Institut national des langues et civilisations orientales, INALCO) адбылася сустрэча Пасла Беларусі ў Францыі Паўла Латушкі з прэзідэнтам INALCO Мануэлем Франк (Manuelle Franck), кіраўніком аддзела па міжнароднаму супрацоўніцтву INALCO Мары-Сібіль дэ Вьен (Marie-Sybille de Vienne), а таксама кіраўніцтвам факультэта, дзе вывучаецца беларуская мова.

У ходзе размовы была дасягнута папярэдняя дамоўленасць аб устаўленні супрацоўніцтва паміж INALCO і адной з вышэйшых навучальных устаноў Беларусі.

З боку Пасольства Бе-

ларусі ў Францыі будзе сфармавана і перададзена бібліятэка беларускай класічнай і сучаснай літаратуры, выданняў па гісторыі і культуры Беларусі для выкарыстання ў навучальным працэсе.

П. Латушка пайнфармаваў прэзідэнта INALCO аб заснаванні Пасольствам Беларусі ў Францыі заахвочвання для лепшага студэнта Інстытута, які вывучае беларускую мову. Пасольства накіруе за кошт беларускага боку лепшага студэнта ў азнаямляльную паездку ў Беларусь з мэтай наведвання беларускіх гістарычных мясцін і ўстаноў культуры.

Акрамя таго, дасягнута дамоўленасць аб правядзенні для студэнтаў INALCO культурных мерапрыемстваў з мэ-

тай папулярызавання беларускай культуры і мовы ў студэнцкім асяроддзі, а таксама па арганізацыі дэманстрацыі ў Інстытуце мастацкага фільма "У тымане" па аповесці народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава.

Парыжскі Нацыянальны інстытут моў і цывілізацый з'яўляецца буйнейшай навучальнай установай Еўропы па вывучэнні замежных моў. На сённяшні дзень у INALCO вядзецца выкладанне 93 замежных моў краін Усходняй і Цэнтральнай Еўропы, Азіі, Акеаніі, Афрыкі і народаў Амерыкі.

Паведамленне

для прэсы

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Францыі.

Нацбанк запусціў новую версію сайта - у тым ліку паўнаважную беларускамоўную

Запушчана абноўленая версія афіцыйнага інтэрнэт-сайта Нацыянальнага банка Беларусі.

Мадэрнізаваная версія сайта мае новы дызайн, які прыведзены ў адпаведнасць з патрабаваннямі пастановы праўлення Нацбанка ад 24 студзеня 2012 года №19 "Аб уста-

танаўленні элементаў фірменнага стылю Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь і зацвярджэнні Інструкцыі па ўжыванні элементаў фірменнага стылю Нацбанка".

Распрацоўшчыкам новага дызайну сайта стала бе-

ларуская кампанія, паведамляе прэс-служба банка. У працэсе мадэрнізацыі сайта ўдасканалена структура рэсурсу, упарадкавана і аптымізавана яго інфармацыйнае напавненне, дададзены новыя інфармацыйныя блокі.

nn.by.

Да 450-годдзя "Радзівілаўскай бібліі"

Белпошта выпусціла маркаваны мастацкі канверт да 450 годдзя "Берасцейскай бібліі". "Берасцейская біблія" ("Радзівілаўская біблія") - шэдэўр кнігадрукавання эпохі Рэнесансу. Выдадзена ў 1563 годзе ў Бярэсці на сродкі Мікалая Радзівіла Чорнага, старасты берасцейскага. У Бібліі змешчаны поўны тэкст Старога і Новага Запаветаў.

Лідзянін, які канкурыруе з Google

Яны ствараюць Беларусь

Кожны дзень сотні наведвальнікаў з Беларусі, Расіі, ЗША, Польшчы і іншых краін заходзяць на старонку сайта "Белазар", каб перакласці тэкст з рускай на беларускую мову ці наадварот. Але наўрад ці хто з карыстальнікаў ведае, каму менавіта ён абавязаны магчымасцю зрабіць гэта хутка і дастаткова якасна. Насамрэч стваральнікам гэтай вядомай праграмы з'яўляецца лідзянін **Алег Азароўскі** (на здымку).

Па меркаванні самага Алега (наладзіць кантакт з якім давялося з дапамогай Інтэрнэта), сённяшняму школьніку

стаць праграмістам нашмат прасцей. У наш час нават тэлефоны маюць больш магчымасцяў працаваць, чым тыя камп'ютары, на якіх ён у школе вывучаў інфарматыку. Так, напрыканцы 1980-х, калі Алег вучыўся ў старэйшых класах, у СШ № 6 нават не было персанальных ЭВМ. Таму на заняткі па інфарматыцы яму разам з аднакласнікамі даводзілася хадзіць у СШ № 7 (цяпер - гімназія № 1), дзе быў абсталяваны камп'ютарны клас. Магчымасцямі гэтай тэхнікі хлопцы былі зачараваны. Алег скупляў усе кніжкі па інфарматыцы і праграмаванні, якія можна было знайсці ў нашай кнігарні. І вось так паступова далучаўся да сваёй будучай прафесіі.

Не дзіва, што пасля заканчэння школы малады чалавек мэтанакіравана паступіў на факультэт прыкладной матэматыкі БДУ. Атрымаўшы ж вышэйшую адукацыю, лідзянін працаваў у Воранаўскай мытні, дзе прымаў удзел у першапачатковай аўтаматызацыі мытнага кантролю на памежных пастах. Справа гэта была новая і вельмі цікавая. Цяпер жа Алег Іванавіч займаецца маркетынгам і часам праграмаваннем на адным з прадпрыемстваў Ліды.

-Алег, што падштурхнула Вас да стварэння праграмы "Белазар"? - пацікавілася я ў аўтара.

- Адсутнасць у Інтэрнэце руска-беларускага камп'ютарнага перакладчыка наогул. Нейк прыкра стала. А на тэхніла да гэтай працы любоў да роднай мовы, якую з дзяцінства прывіла мне маці, настаўніца беларускай мовы. Адзначу, што гэта быў сапраўды прырыў у беларускай камп'ютарнай лінгвістыцы.

"Белазар" для Windows можна было сустрэць на кожным

пірацкім дыску, які з'яўляўся ў продажы напачатку 2000-х гадоў.

- Цяпер гэта ўжо далёкая гісторыя?

- Так. У камп'ютарнай сферы сітуацыя хутка змяняецца - у сувязі з тым, што ўсё большае распаўсюджанне набываюць персанальныя камп'ютарныя прылады новага пакалення: разумныя тэлефоны (смартфоны), планшэты, тэлевізары з убудаваным аглядальнікам Інтэрнэту, з мабільнымі аперацыйнымі сістэмамі Андройд і IOS, якія не падтрымліваюць праграмы Windows. Такім чынам, каб мець магчымасць перакладаць

зар" таксама можа памыліцца...

- На жаль, ніводны машынны перакладчык пакуль не можа паспрацаваць з якасцю працы чалавека-лінгвіста. У "Белазара" дагэтуль ёсць праблемы з перакладам назоўнікаў у спалучэнні з лічэбнікамі "два", "тры", "чатыры": рускае "тры стала" ён перакладае як "тры стала" (правільна - "тры сталы"). Ёсць цяжкасці з абраннем слушнага варыянту перакладу для слова ў кантэксце: напрыклад, рускае "надевать шубу" перакладаецца як "апранаць футра", але "надевать носки" будзе перакладзена як "апранаць шкарпэткі", у той час як правільна сказаць -

беларускія і рускія тэксты на кожнай камп'ютарнай прыладзе з даступам да Сеткі, летам 2009 года была запушчана першая версія анлайн-перакладчыка "Белазар". Дарэчы, амаль адначасова з'явіўся беларускамоўны кірунак і на вядомым серверы перакладаў Google Translate.

- Алег, ці спынілася на гэтым праца над руска-беларускім перакладчыкам?

- Не. Напачатку 2013 года анлайн-перакладчык Belazar.info значна абнавіўся: была палепшана падтрымка мабільных прылад з невялікімі экранамі, абноўлены алгарытм перакладаў. Напэўна, гэта бясконцы працэс. Слоўніковая база "Белазара" ўвесь час пашыраецца і паляпшаецца. На сённяшні дзень яна мае 180 тысяч слоў і словазлучэнняў у беларускай частцы і 210 тысяч у рускай і ахоплівае бадай што ўсю агульнаўжывальную лексіку. Перакладчык прытрымліваецца афіцыйнага беларускага правапісу 2010 года, аднак можа перакласці на рускую мову і "тарашкевіцу", а таксама тэкст, напісаны старым афіцыйным правапісам, што дзейнічаў да 2010 года. Акрамя таго, наколькі гэта магчыма, у зыходным тэксце перад перакладам выпраўляюцца арфаграфічныя хібы.

- Але карыстальніку трэба быць уважлівым. "Бела-

"надзяваць". Шмат якіх праблем у перакладзе можна пазбегнуць, папярэдне правярыўшы зыходны тэкст на наяўнасць памылак, скараціўшы сказ, спраціўшы іх будову. Парады па карыстанні перакладчыкам ёсць на сайце Belazar.info

- Ці была Ваша праца адзначана матэрыяльна?

- "Белазар" распачынаўся і дагэтуль развіваецца як цалкам бясплатны праект. Планы зарабляць грошы з дапамогай сэрвісу перакладаў ёсць, але пра гэта казаць яшчэ рана. У любым выпадку "Белазар" застаецца бясплатным для карыстальнікаў.

- Алег, якія ў Вас планы на бліжэйшы час? Ці ёсць жаданне стварыць яшчэ якую-небудзь карысную праграму?

- Планаў шмат, але, на жаль, вольнага часу на іх ажыццяўленне заўсёды не хапае. Трэба паляпшаць пераклад слоў у кантэксце сказа. Трэба больш актыўна задзейнічаць дапамогу карыстальнікаў ва ўдасканаленні слоўніка праграмы. Можна дадаць у "Белазар" элементы статыстычнага машыннага перакладу, такога, які выкарыстоўваецца на сэрвісе Google Translate. А яшчэ ёсць жаданне зрабіць асобны перакладны анлайн-слоўнік, не перакладчык.

Лілія Лапшына,
"Лідская газета".

Зайграла вясёлка над Лідай

18 красавіка ў літаратурным аддзеле Лідскага гістарычна-мастацкага музея адбылася вялікая ўрачыстасць. Тут сабраліся прыхільнікі дзіцячай творчасці на адкрыцці выставы "Вясёлка творчасці", якую сумесна арганізавалі Лідская дзіцячая мастацкая школа і Лідскі гістарычна-мастацкі музей.

Вядома: тое, што створана дзецьмі, ажыўляе ў нашых сэрцах радасць, захапленне,

вяселосць. Дзеці - людзі, як і мы, дарослыя. Больш таго, яны - наша надзея, наш гонар, наш галаўны боль. А яшчэ яны - нашы судзі, настаўнікі і нашчадкі. Яны толькі ростам маленькія, а маюць амаль усе якасці дарослых. Яны дасціп-

ня і хітрыя, добрыя і злыя, старанныя і гультайствыя, верныя і падманлівыя. У іх, як і ў прыроднай вясёлцы, - розныя колеры.

На адкрыцці выставы былі запрошаны вядомыя літаратары Лідскай зямлі, Марыя Масла, Тацяна Сямёнава і дзеці са школы № 11 разам з настаўніцай Ганнай Леонардаўнай Рэлікоўкай. Не чакана, на адкрыцці з'явіўся казачны персанаж Нязнайка, які пачаў вучыць прысутных складанню вершаў.

Пасля прадмовы супрацоўніка музея, а па сумя-

шчальніцтве, кіраўніка літаратурнага аб'яднання "Суквецце" пры рэдакцыі "Лідскай газеты" Алеся Хітруна, слова было дадзена гасцям імпрэзы.

Масцітыя літаратары давалі парады як па жыццёвым, так і па літаратурным шляху ў лёгкай сяброўскай атмасферы, пад усмешкі і добры настрой. З вуснаў гасцей ліліся, нібы тая вясёлка, і гумар, і лірыка, і нават экспромт.

У заканчэнні дырэктар Лідскай дзіцячай мастацкай школы прэзентавала невялічкую кніжку "Творчество, окрашенное в радугу".

Наогул, адкрыццё прайшло на адным уздыху. Арганізатары выказалі надзею, што выстава не застанеца без свайго наведвальніка.

Выстава будзе працаваць на працягу некалькіх месяцаў.

Па ўсіх пытаннях звяртацца па тэлефонах у Лідзе: 53 05 52 або 53 22 94.

**Алесь Хітрун,
Мікалай Іода.**

Фота: Мікалай Іода.

У Заслаўі адкрылася выстава ўнікальных гравюр XIX стагоддзя

У Музейна-выставачым комплексе "Гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Заслаўе" адкрылася выстава ілюстрацый французскага часопіса "Le Monde illustre", прысвечаных Паўстанню Кастуся Каліноўскага.

Паўстанне 1863-1864 года ў Беларусі і Літве - адна з найбольш знакавых падзей у гісторыі Беларусі. Яно аказала вялікі ўплыў на фармаванне нацыянальнай самасвядомасці беларусаў у XIX ст. Аднак доўгі час імперскай і савецкай русіфікацыі амаль знішчыў у беларусаў усведамлення значэння таго ўзброенага ўздыму для нашай краіны.

У савецкай Беларусі ўспаміналі пра паўстанцаў 1863 года і іх лідара Кастуся Каліноўскага, аднак толькі ў кантэксце барацьбы з царызмам і самадзяржаўем. Усе нацыянальныя матывы ў "першай дзяржаве працоўных і сялян" былі забаронены.

Часы змяняліся, і ў пачатку 1990-х гадоў Беларусь стала незалежнай краінай. У айчынную гістарыяграфію пачалі вяртацца раней забароненыя сюжэты, у тым ліку і гісторыя Паўстання 1863-1864 гадоў. Пазней, у сувязі з вядомымі падзеямі, айчынную гісторыю ізноў пачалі "перапісваць". Увесь гэты час беларускае грамадства заставалася ў нейкім гістарычным вакууме.

Сярод беларусаў штучна працягвалі культываваць комплекс прыналежнасці да савецкага грамадства. Негатыўныя наступствы гэтага мы можам назіраць і зараз. Разам з тым, нават не гледзячы на гэтыя негатыўныя фактары,

працэс фармавання беларускай нацыянальнай свядомасці сёння ідзе і мае досыць аб'ектыўны характар.

Гэты юбілейны год распачаўся непрыемнай падзеяй, звязанай з правядзеннем у Беларусі "навуковай канферэнцыі", прысвечанай гісторыі Паўстання 1863-1864 гг., падрыхтаванай адпатамі імперскага заходнерусізму ў Беларусі. На фоне таго, што афіцыйна Беларусь ніяк не адрэагавала на 150-гадовы юбілей Паўстання Кастуся Каліноўскага, гэты "шабаш" выглядаў сапраўдным здзекам над гістарычнай мінуўшчынай Беларусі.

Аднак у сакавіку 2013 года адбылася буйная навуковая канферэнцыя, падрыхта-

ваная Інстытутам беларускай гісторыі і культуры, на якой асвятлялася праўдзвая гісторыя Паўстання 1863-1864 гг. ў Беларусі. Рыхтуюцца і адбываюцца музейныя і бібліятэчныя выставы, прасвечаныя гэтаі, вельмі важнай падзеі ў гісторыі Беларусі.

19 красавіка 2013 года у будынку Музейна-выставачага комплексу "Гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Заслаўе" адкрылася выстава ілюстрацый французскага выдання "Le Monde illustre", прысвечаных Паўстанню Кастуся Каліноўскага ў Беларусі і Літве. Мерапрыемства падрыхтавана сумесна з Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь.

Увазе глядачоў прадстаўлена калекцыя гравюр з французскага часопіса "Le Monde illustre", якія дазваляюць уявіць тое, як Паўстанне Кастуся Каліноўскага ўбачылі сёрапейскія журналісты, якія працавалі ў той час на тэрыторыі Расійскай Імперыі. Гэтыя малюнкi былі ілюстрацыямі да артыкулаў, што публікаваліся ў французскай газеце. На іх можна ўбачыць не толькі батальныя сцэны, але побыт паўстанцаў, царскія рэпрэсіі і дэпартацыі ўдзельнікаў паўстання.

Варта падкрэсліць, што гэтыя гравюры з'яўляюцца каштоўнымі крыніцамі па гісторыі тых лёсавызначальных для Беларусі падзей.

Выстава будзе працаваць да 15 траўня 2013 года.

Месца правядзення: ДУ "Гісторыка-культурны музей-запаведнік "Заслаўе".

Адрас: Заслаўе, вул. Рынкавая, 8а, Беларусь.

Наш кар.

нашых выпускнікоў адразу знаходзяць працу паводле спецыяльнасці

згодна з даследаваннем, праведзеным Эдвэйзер Груп

УНІВЕРСІТЭТ ЛАЗАРСКАГА
ВУЧЫСЯ ПОСПЕХУ

www.lazarski.ru
tel.: +48 500 167 406
e-mail: belinfo@lazarski.edu.pl

Універсітэт Лазарскага, Рэспубліка Польшча, г.Варшава

Яснасці не дадалося

**МІНСКІ ГАРАДСКІ
ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТ**

пр. Незалежнасці, 8, 220030, г. Мінск
Тэл./факс (017) 22705 75, 22768 66
Р/р 3604740104015 у аддзяленні № 539
ААТ «Белінвестбанк» г. Мінска, код 739

На № 15 ад 18.06.2013

**МИНСКИЙ ГОРОДСКОЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ**

пр. Независимости, 8, 220030, г. Минск
Тел./факс (017) 22705 75, 22768 66
Р/с 3604740104015 в отделении № 539
ОАО «Белинвестбанка» г. Минска, код 739

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"

Аб размяшчэнні сацыяльнай рэкламы

Мінскі гарвыканкам па пытанні размяшчэння на тэрыторыі г. Мінска сацыяльнай рэкламы "Размаўляй на роднай мове" інфармуе.

Згодна з паграбаваннямі артыкула 24 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб рэкламе" рэкламараспаўсюджвальнікі абавязаны ажыццяўляць размяшчэнне (распаўсюджванне) сацыяльнай рэкламы, прадастаўленай яе рэкламадаўцамі, у межах пяці працэнтаў гадавога кошту прадастаўляемых імі паслуг па размяшчэнні (распаўсюджванні) рэкламы, якая разлічваецца па выніках папярэдняга фінансаванага году.

Дзейнасць арганізацый або грамадзян па размяшчэнні (распаўсюджванні) сацыяльнай рэкламы, а таксама перадачы сваёй маёмасці іншым арганізацыям або грамадзянам для размяшчэння (распаўсюджвання) сацыяльнай рэкламы ажыццяўляецца на бязвыплатнай аснове.

Прапанаваныя рэкламадаўцам сацыяльнай рэкламы ўмовы, якія датычаць часу і спосабу яе размяшчэння (распаўсюджвання), з'яўляюцца абавязковымі для рэкламараспаўсюджвальніка, калі рэкламадавец звяртаецца да яго не пазней чым за месяц да меркаванага тэрміну яе размяшчэння (распаўсюджвання). Калі размяшчэнне (распаўсюджванне) сацыяльнай рэкламы ў прапанаваны рэкламадаўцам час забаронена заканадаўствам або на дадзены час запланавана размяшчэнне (распаўсюджванне) іншай сацыяльнай рэкламы, заяўка на размяшчэнне (распаўсюджванне) якой была пададзена раней, рэкламараспаўсюджвальнік абавязаны праінфармаваць аб гэтым рэкламадаўцу і прапанаваць яму іншы час размяшчэння (распаўсюджвання) сацыяльнай рэкламы.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ва ўстаноўленым парадку з'яўляецца рэкламадаўцам сацыяльнай рэкламы "Размаўляй на сваёй мове".

Праекты плакатаў "Размаўляй на сваёй мове" ўзгоднены Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь як сацыяльная рэклама для размяшчэння на сродках вонкавай рэкламы і разгледжаны Мінгарвыканкамам ва ўстаноўленым парадку. Парушэнні заканадаўства Рэспублікі Беларусь аб рэкламе не выяўлены.

Узгодненыя рэкламныя эскізы "Размаўляй на сваёй мове", вырабленыя за кошт сродкаў членаў Асацыяцыі рэкламных арганізацый, размяшчаюцца да гэтага часу на тэрыторыі г. Мінска на сродках вонкавай рэкламы.

Інфармацыя аб спыненні тэрмінаў размяшчэння сацыяльнай рэкламы "Размаўляй на сваёй мове" на сродках вонкавай рэкламы ад Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь у адрас Мінгарвыканкама не паступала.

У адпаведнасці з артыкулам 20 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асобаў" вы маеце права абскардзіць прынятае па звароту рашэнне ў суд.

Намеснік старшыні

І.В. Карпенка.

"Беларусы ў фотаздымках Ісака Сербава. 1911- 1912 гады"

Такую назву мае новае выданне з серыі "Энцыклапедыя рарытэтаў Выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі", прэзентацыя якога адбылася 10 красавіка 2013 года ў Нацыянальнай бібліятэцы.

Аснову альбома складаюць здымкі беларускага этнографа Ісака Абрамавіча Сербава, якія былі зроблены вучоным пад час экспедыцыі па тэрыторыі Беларусі ў 1911-1912 гадах, якая праводзілася па загаду Паўночна-Заходняга аддзела Імператарскага Рускага геаграфічнага таварыства... Увазе чытачоў прадастаўлены

442 унікальныя фотаздымкі, якія адлюстроўваюць традыцыйную культуру гістарычна-этнаграфічных рэгіёнаў Заходняга і ўсходняга Палесся і паўночна-ўсходняй часткі Цэнтральнай Беларусі.

Калекцыя фотаздымкаў І. Сербава ў нашы часы захоўваецца ў аддзеле рукапісаў бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта.

Большасць фотаздымкаў у альбоме зроблена ў факсімільным фармаце! Іх каментуе вядомы беларускі этнолаг, кандыдат мастацтвазнаўства Вольга Лабачэўская.

На мерапрыемстве ў

Нацыянальнай бібліятэцы выступілі: дырэктар дэпартамента па архівах Міністэрства юстыцыі ўладзімір Адамушка, кіраўнік Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, супрацоўнік бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта Валянціна Карпава, галоўны рэдактар выдання "Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі" Ларыса Языковіч, этнолаг Вольга Лабачэўская.

Альбом мае наклад 2000 асобнікаў і каштуе 220 тысяч рублёў на мерапрыемстве прысутнічала творчая інтэлігенцыя г. Менска.

Аляксей Шалахоўскі.

Шаноўнае спадарства!

Як нам паведамілі з ААТ "Новы паварот" у некаторых аўташколах з'явілася магчымасць выбіраць мову падчас вывучэння Правілаў дарожнага руху.

"З сённяшняга дня усе кампютарныя класы Цэнтральнага аўтавучэбнага камбіната абсталяваны нашай экзаменацыйнай праграмай на ПДР, і навучэнцы маюць магчымасць выбіраць мову пры карыстанні праграмай на ПДР. Акрамя таго, яшчэ ў двух аўташколах часткова абсталяваны класы нашай новай праграмай. Некалькі дзён таму мы завяршылі працу над тэставай праграмай на ПДР для iOS (iPhone, iPod, iPad), дзе карыстальнікі таксама маюць магчымасць выбіраць мову навучання <https://itunes.apple.com/app/id571627342>"

Памяці Міхася Тычыны

Напярэдвесні - 8 красавіка мінулага года - са смуткам мы праводзілі ў незваротны шлях патрыярха слускай журналістыкі, сябра грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" Міхася Адамавіча Тычыны.

З думкаю пра лепшую будучыню Беларусі - Бацькаўшчыны аўтар мноства карэспандэнцый, каментарыяў, нарысаў, эсэ ў сваёй жыццёсцярдэчнай творчасці азіраўся ў мінулае, аналізаваў сучаснасць, заглядаў наперад - у новы перыяд жыцця краіны, пакінуў нашчадкам багатую гістарычную спадчыну. Свой прафесійны почырк, пасля заканчэння ў 1958 годзе факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Міхась Адамавіч засведчыў у якасці адказнага сакратара слускай раённай газеты "За сацыялістычную Радзіму". Пад яго кіраўніцтвам 7 лістапада 1959 года выйшла першая салігорская газета "За коммунистический труд" (цяпер "Строитель Солигорска") накладам 3000 асобнікаў. Актualнасць і своечасовасць матэрыялаў рэдактара натхняла будаўнікоў горада шахцёраў у Беларусі. М.А. Тычына працаваў уласным карэспандэнтам газеты

"Мінская праўда", быў аўтарам "Народнай волі", "Нашага слова" і іншых перыядычных выданняў. У журналісцкіх матэрыялах ён апавядаў пра дасягненні, спадзяванні і мары, псіхалагічны стан сваіх герояў, з якімі жыў і крочыў побач. Яго прафесійная дзейнасць адзначана дзяржаўнымі ўзнагародамі, падзякамі.

Як сябра грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" спадар Міхась быў нястомным барацьбітом за незалежнасць Беларусі, беларускасць, пашырэнне ўжытку мовы тытульнай нацыі ва ўстановах культуры і адукацыі, у паўсядзённым жыцці грамадства. Ён клапаціўся аб наяўнасці ў кнігарнях і бібліятэках кніг і перыядычных выданняў на беларускай мове. Інтэлігентнасць, мудрасць шчырага, адданага беларускай справе, сумленнага чалавека вабіла моладзь да спадара Міхася, пакінула аб ім светлую памяць.

Менская абласная арганізацыя грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" з нагоды гадавіны памяці выдатнага слускага ветэрана-журналіста, былога сябра нашага таварыства Міхася Адамавіча Тычыны і ў сувязі з аб-

вяшчэннем 2013 года "Годам Кастуся Каліноўскага" традыцыйна прапануе рэдакцыям рэгіянальных дзяржаўных і незалежных выданняў правесці 3 траўня 2013 года - у Сусветны дзень свабоды друку 6-ю Агульнанацыянальную дыктоўку, прысвечаную М.А. Тычыне (ён быў актыўным удзельнікам усіх папярэдніх дыктовак). Да ўдзелу варта запраسیць пазаштатных карэспандэнтаў і ўдзельнікаў школы маладых журналістаў. Можна выкарыстаць адзін з артыкулаў аўтара М.А. Тычыны (Кутнявецкага) у любым перыядычным выданні.

Старшыня Менскай абласной арганізацыі грамадскага аб'яднання "ТБМ імя Францішка Скарыны" М.П. Курьільчык.

Ахвяраванні на ТБМ

- Юфераў В.П. - 100000 р., г. Менск
- Павідайка В. М. - 70000 р., г. Менск
- Бабак В.А. - 20000 р., г. Менск
- Зубкевіч І.В. - 300000 р., г. Менск
- Філіпчык Васіль - 100000 р., г. Менск
- Шкірманкоў Фелікс - 50000 р., г. Слаўгарад
- Невядомы - 50000 р., г. Менск
- Шынкевіч Уладзімір - 50000 р., г. Менск
- Цвілік Вячаслаў - 100000 р., г. Беразіно
- Валочка А.М. - 25000 р., г. Менск
- Катлярова Раіса - 30000 р., г. Магілёў
- Лугавы Сяргей - 100000 р., г. Менск
- Азарка Вольга - 50000 р., г. Менск
- Раманік Т.І. - 100000 р., г. Менск
- Пухоўская Юлія - 30000 р., г. Менск
- Лазарук Тамара - 40000 р., г. Менск

- Кухаронак Аляксандр - 20000 р., г. Смілавічы (Чэrvенскі р-н)
- Казакевіч Юра - 100000 р., г. Менск
- Гарэцкі Язэп - 20000 р., г. Менск
- Невядомы - 100000 р., г. Менск
- Ахрамчук В.Г. - 30000 р., г. Светлагорск
- Голубеў Уладзімір - 200000 р., г. Менск
- Лойка Н.С. - 165000 р., г. Менск
- Мартынчык Л.І. - 300000 р., г. Гродна
- Давідоўскі Ігар - 100000 р., г. Менск
- Войнава Аляксандра - 50000 р., г. Гомель

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымка ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Прасім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцава, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ №3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Паведамленне

Касір

Квитанцыя

Касір

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705			
ААТ "Белінвестбанк"			
Рэзультат атрымалася	3015741233011	Асабовы рахунак	739
(протвiчацi, iмi, iмi па-бiлiску, адрас)			
Вiд плацiжy	Амiранiнi на лiкiтiв.	Дата	Сума
ТБМ			
			Пеня Разам
Плiцельшчык			
Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705			
ААТ "Белінвестбанк"			
Рэзультат атрымалася	3015741233011	Асабовы рахунак	739
(протвiчацi, iмi, iмi па-бiлiску, адрас)			
Вiд плацiжy	Амiранiнi на лiкiтiв.	Дата	Сума
ТБМ			
			Пеня Разам
Плiцельшчык			

Валер Санько

Тайны ЧАЭСныя шырэй прыадкрываюцца

(Працяг. Пачатак ў папярэднім нумары.)

V

З фермы на ферму ветэрынар Іван Нямковіч мог дабірацца веласіпедам, матацыклам, уласным "Масквічом". Сёння хітраваў. Ясным чэрвеньскім поўднем пешыў на ферму ў Запаль праз луг і лес неспраста. Даждзы і цяпло выгналі з травы і лісіца мноства лісчак, трэба паглядзець грыбоў.

Яшчэ не падняў пару жоўценькіх, не парадаваўся восьвосьнаму ўраджаю чарніцаў, як замёр на месцы. Атарпеў. Бліз травяністай густой паляны, на ёй бэзава каласілася жыта, убачыў трох мёртвых лісянятаў.

Атручваліся аміячнай салетрай і выкінутай падлай з фермаў лясныя насельнікі і раней. Не паміралі. Звярыны інстынкт самазахоўвання, навучэнні вопытных лісаў, веданне лекавых траваў дазвалялі лясной малым змалку пазбягаць поўных салетры траваў, не кідацца на атручаную здыхляціну парасятаў і цялятаў.

Сто разоў прасіў вопытны ветэрынар экалагічную і санітарную службы Нараўляншчыны дабудаваць меркаваны магільнік непадалёк Запальскага лесу. Ганяў супрацоўнікаў фермаў, каб выкінутую з фермаў здыхляціну сюды звозілі, свочасова глыбока засыпалі. Сёння, а не заўтра. Выкідаеш адно парася - адразу засып зямлёю ў магільніку. Нельга дапускаць гідоцце на зямлі, пладзіць мух і чарвякоў на падле, паўсюдзіць тхліну ў паветры.

Строгасць ветэрынара Нямковіча ў калгасе ведалі. Калі ў апаросныя тыдні здыхалі трое-чаццёра парасят, фермерскія іх не проста вывозілі ў магільнік - адразу хларыравалі, закапвалі, надзейна засыпалі. Каб не выграблі ваўкі.

Летась і сёлета на вясковы маладняк напаў подзіў. На ўсіх чатырох фермах калгаса імя Фрунзе парасяты і цяляты, арцельныя пчолы і нават хатнія кураняты адсыпаліся тручанымі мухамі. Кармілі як звычайна, нават лепей, лячылі маладняк лепей колішніцы, а падзеж рос, рос, рос.

- Чарнобыльства паўсюль гадзіць, - у кулуарах лубой раённай нарады перамаўляліся спецыялісты.

Камуніст Іван Нямковіч чуткі не ўспрымаў. Верыў газетам і радыё, супакойвальна ўпэўненым распараджэнням раённага і абласнога начальства, не плёткам зласнюкоў.

Ішоў цяпер па лесе, ускрай гайка, высочаў ужо не грыбы. Асцярожныя лісяняты раней не дохлі. Мух над здыхляю звычайна рой, а цяпер зусім мала. Штосьці ў асёлцы не так.

Трывожныя пошвісты зайчыкі мужчыну амаль не здзівіў. Патупаў напрасцік да кусцістай паляны, хваляваўся. Так і ёсць, мёртвае зайчаня, неўздальёк другое.

Гульні, сумесце хітранькіх лісянятаў бачыць раней ніколі не даводзілася, ліса малышню з нары не выпускала. Зайчаняткаў раней бачыў секунду, другую. Сёння яны не шыліся пад купіны і кустоў, сёння зайчаняты не спяшаліся. Вылежваліся, нават вочкі не заплішчылі. Мух няма, мурашкі па вачах.

Нямковіч азіраў у рознатраўі апручненых звяркоў, сэрца тужнілася.

- Не ўзірайцеся, доктар, доўга. Пасля маленькага чарнобыльскага выбуху ў лес прыйшла вялізарная пошасць. Нават ваўчаняты і вепраняты дохнуць, - падходзіць да ветэрынара пастух Мікіфар.

Пастухі раіліся з людзям розных вёсак і гаспадарак, у даўнейшыя гады лясное звярства таксама на лясныя звярыны могілнік пахаджала, не акачурвалася. Без чарнобыльскай заразы смерці не насцігалі б дужых звераняткаў.

- Чаму мне не казалі? - Вы не пыталі. - Стары пастух узіраецца ў галоўнага свайго начальніка, паспешна апраўдаецца. - Меркаваў, дайшло.

Івану Нямковічу расхацелася хадзіць па лесе, высочваць грыбы. Міленькія мордачкі невінаватых зайчаняткаў і лісянятаў стаялі ўваччу.

VI

На бюро райкама партыі Івана Нямковіча амаль не слухалі. Пачалося яно ў дзевяць, да персанальных справаў прыкаціла к гадзіне. Стаміліся члены бюро, запрошаныя, асабліва цяжка ў гошы лістападаўскі дзень персанальнікам, чые асабістыя справы запланаваныя да разбору на партыйным бюро.

- Вы не згодны з вымоваю, мы разумеем. Толькі скажыце, калі ласка, чаму высакласны спецыяліст перастаў выконваць партыйныя даручэнні? - Другі сакратар райкама партыі паўтарае толькі што выказаныя прэтэнзіі інструктара райкама партыі і сакратара калгаснай партыйнай арганізацыі. - Вас папярэджвалі не адзін раз. Адмовіліся праводзіць лекцыі і гутаркі. Цераз раз ходзіце на партыйныя сходы. Рэдзіце са з'яўленнем на раённыя...

- ...зборні.

Нечаканы выгук ветэрынара Нямковіча насцярожыў прывычных да сухіх паседжанняў і строгіх ацэнкаў чужых лёсаў райкамаўцаў. Член бюро асуджальна ўзіраюцца ў непалахлівага; нарываецца на вымову.

- У жніўні вас браў да

сябе ў машыну старшыня калгаса, разам паехалі б на партактыў. Адмовіліся. У кастрычніку ў ветлабараторыю і аграснаб таксама не паехалі. ("Быў заняты"). Старшыня бярэ, вы не магілі спасылацца, што няма бензіну...

- Тры гады я спасылаюся на такія няхватны. Па фермах езджу сваёй машынай і бензінам. Каб атрымаць дабаўкі жывёле і лекі, трэба пяць разоў з'ездзіць у Нароўлю. З году на год горш з бензінам, запчасткамі. Дамаўляцца, выбіваць, прывозіць. Бензін, запчасткі часткі, рамонтны надта часта за свае кошткі. Ніхто страці не вяртае. Абяцанні, абяцанні. У Гомель на ўласным езджу. Арцельнае ўсё дабітае. Скокні, аддамо. І ўсё на месцы.

- Вашыя цяжкасці разумеем...

Невыхаваны калгаснік зноў невыхавана не даў дагаварыць сакратару райкама партыі, на гэты раз першаму сакратару Хадарцова.

Нестандартнасць і дробязнасць сітуацыі чуюць вопытныя кіраўнікі. Старшыня райвыканкама хіліцца да другога сакратара, першага.

Услых націскае на заўсёдную важнасць інтэлігентнасці і вытрымкі спецыялісту такога ўзроўню. Як бы паводзіўся доктар Нямковіч, калі б з ім, галоўным у раёне, так гаварыў хто з гаспадаркі. Запланаваную вымову з занясеннем у парткартачку Нямковіча старшыня прапануе замяніць на вымову без занясення.

- Працуеце выдатна, прывагі лепшыя, падзеж невялікі. Праз год напішаце заяву, знімем вымоўнік.

- Я не піянер, не трэба за вярочку абяцанняў тузаць. Не згодны.

- Не жадаеце ўслухоўвацца ў сэнс казанага. Прапаную вымову - без занясення. Зноў па жывому рэжаце.

- Не я, вы. - Іван Нямковіч глыбока-глыбока ўздыхнуў, узіраецца ў першага сакратара райкама Хадарцова. - Уздыхае. - Негабляваны дурань з вобласці вас усіх тузануў, падставіў, а вы і клешні ўверх. Падумаеш, прынізілі нейкага ветэрынара. Сыйдзе, перацерпіць.

- Мы вас ведаем як...

Нямковіч з націскам перапыняе Хадарцова. Калі запішаце вымову, любую, з занясеннем ці без, Нямковіч будзе ведаць, што рабіць.

- Вы нам пагражаеце. Я правільна разумеў? - з твару рашучага, як і большасць кіраўнікоў раёнаў Гомельшчыны, Хадарцова сходзіць прысарамотная чырвань, выбельваецца, жалезнее.

- Не пагражаю. Мы самі ўсё робім сабе. Чатыры месяцы таму я ў лесе бачыў здохлых лісянятаў і зайчаняткаў. Мінск і Гомель локшыну на вушы ве-

шаюць, у нас усё спакойна, неістотная радзіца. Істотная. Раней не здыхалі. А вы ўсе баіцеся вобласці і Мінску абазвацца. Дзеці хварэюць, у маёй Вярэні шчытавідка паехала, звяр'ё здыхае, чаго адродзе не было, а мы ўсё супакойваем і супакойваемся.

У прасторным кабінце паседжанняў райкама ватная цішыня. Няўрымсліва парушае яе Іван Нямковіч:

- Аб'яўляеце вымовы часта, кожнаму вызджаляму з раёна. Бацькі-спецыялісты выехалі, ратуецца дзяцей, а вы ўзнагароджаеце вымоўнікамі... Радзіцыйных палеткаў наадчужвалі, наспісвалі, а раённыя паказчыкі ў здачах растуць. Большыя за дачарнобыльскія. За радзіцыйныя прыпіскі сорамна. Для чаго хітруліце ў вялікім, поспехах, а дробязнае раздзьмухаць...

Загаварылі многія, упяробіўку, члены бюро і не члены. Кіраўнікі раёна ўсё кемілі. Агульны тон нападкаў з упарціка Нямковіча пераключыўся на сакратара партарганізацыі калгаса.

У перабудовачны час дазваляецца пенсіянерам не наведваць партсходы, не плаціць узносы. Нямковічу да пенсіянерства доўга, аднак абставіны ў партарганізацыі трэба ўлічваць. Сёння абмяжуемся вусным папярэджаннем старанніка ветэрынара, няхай і ён зробіць вывады.

- Паўтараю яшчэ раз, не крыўдуйце, калі ласка. - Адпрамога і рэзкага дасюль Нямковіча не чакалася падкрэсленага далікацтва. - Вымову я не прыму, папярэджанне таксама. Любое не заслужыў. Алкашам і нясунам вымову, зладзеям раённага і абласнога маштабу вымову - і мне. Нязгодны з папярэджаннем.

- Ніхто вам заносіць вымову не будзе, няўжо па абмеркаванні не зразумелі. Мы ўдзячны вам за паднятыя праблемы. - Хадарцова на сённяшнім паседжанні мацней высвеціліся дапушчаныя памылкі. - Але мы абавязаны ўлічваць волю партарганізацыі. Без занясення, вядома, без занясення... Папярэдзіць.

- У нашай партарганізацыі засталіся кіраўнікі і парушальнікі...

- Вы зноў за сваё. Перабіваеце, нязгоднічаеце. Папярэдзіць!

- Будзе вымова ці папярэджанне, я з партыі выйду. - Іван Нямковіч нечакана змоўк, сціснуты ў кулаку аловак пераламаўся. Хвароба Вярэні, пачасцельны падзяжы на фермах гаспадаркі вызвоньваліся ў ветэрынара нязгодніцтвам з райкамаўцамі. - Выходжу з кампартыі. Няпраўды і выкруцельствы згадзелі. Стаміўся. Выходжу. Чарнобыльства вы не бачыце.

Ашаламіў райкамаўцаў

і другою заяваю: паедзе шукаць працу. На пагрозы, не будзе станоўчай характарыстыкі, не дадуць перасяленцага талона, не выплацяць за сад і прысядзібства, - рэзнуў коратка:

- Суд у часы перабудовы законы краіны лепей выконвае. Чарнобыльскія пастановы ўрада не ў райкамах адмяняць.

- З вамі ў гаспадарцы пагавораць. Думаем, замяніце, Іван Хвядосавіч, рашэнне.

- Вы сваё не можаце змяніць, а мне раіце, - не прычыць Хадарцову Нямковіч і не згаджаецца.

У сэрцы Івана Нямковіча крык бабулі Паліны на абласнога начальніка: "Мы вывезлі б адсюль дзяцей без вас, чаму не дазвалялі? Маглі сказаць, тут вялікая радзіца, не казалі. Марочылі нам галовы ўсёнармальным, застрашвалі, а цяпер варонамі няведкаеце!" Урэзаліся слёзы і лаянка яшчэ рушнай старой.

- Змянілі. Няма вам вымовы. Някай. Папярэдзілі толькі. Гэта...

Гарадскі чалавек Хадарцов працаваў у сельскім раёне, адвечна палескім, і не разумеў вяскоўцаў. Слухаў упартага казла і поўніўся гневым асветнага, які мусіць што-сьці даказаць цемрыве. На апошняй нарадзе ў Гомлі сам Бама растлумачыў: у Беларусі шмат дажджоў, праз год-два радзіца змые, пойдзе ў зямлю. Хадарцов з Нямковічам яшчэ болей рэзкі.

- Мне папярэджанне не трэба.

- Гэта драбніца.

- Дык чаго вешаеце...

На бюро райкама амбітныя людзі звычайна падтрымалі амбітнага сакратара партарганізацыі калгаса, свайго прызначэнца, не ветэрынара. Нямковічу надакучыла.

Вызваленне ад камуністычных путаў прынесла ветэрынару незалежнасць і волю, але не выбавіла ад крызісу фінансавага, што прынеслі сямі і краіне камуністычныя павучанні, абмежаванні, ланцугі.

Тройчы з упарцікам Нямковічам гаварыў старшыня калгаса, спецыялісты з райвыканкама і раённага аграпрамысловага аб'яднання, угаварвалі не з'язджаць у другое месца. Падстрашвалі, прасілі. Гразілі выкуплены сям'ёю дом зноў укаласіць. Бескарысна.

Практыка, які шмат зрабіў для калгаса і яго вёсак, свядома і несвядома гадамі шпынялі мясцовыя і раённыя начальнікі, прывыкла тузаль паслушнага. Яму ўсё згадзела. Нават мясцовая пешка, радавы бухгалтар, на пасадзе парторга стаў на Нямковічу вастрыць зубы, займеў права крытыкаваць, вучыць, падказваць.

Гаспадарка і Нароўля страцілі нармальнага спецыяліста і выдатнага гаспадарніка,

нічога не атрымалі ўзамен.

Нараўлянскую вёску Лубень Нямковічы замянілі на вёску Лубня бліз Мазыра.

VII

У словах і вывадах акадэміка Яўгена Канопліча дзелавітае непрыняцце камуністычнай сістэмы, як і ў глебазнаўца. Бадановіч сузгоднена ківае галавою, просіць удакладненняў усяго двойчы.

- Вашыя словы - нектар майму сэрцу. Ніводны нармальны не можа быць слепаком. Куды яны кіруюць... Усе ж бачаць, лямі да прорвы развалу.

- Чаго развалу? - Канопліч застывае.

- Краіны, чаго. - Бадановіч прысядае, акадэмік ашаломяна пускаяецца поплеч. - У нас усё ідзе, як у Рымскай імперыі перад сыходам у нябыт. СССР можа пракарміць сябе тройчы, а пры Хрушчове пачалі закупляць збожжа, так званыя разавыя закупы. З пачатку Брэжнева сталі купляць пастаянна, шмат, планова. З-за савецкай безалабернасці. Амерыка і Канада не ведаюць куды падзець збожжа, Еўропа плаціць аграрнікам за незасеяныя палеткі, абмяжоўвае пасевы. Мы закупамі іх вырачаем. Элеватары і склады пабудавалі не можам. Мы сваю вёску труновім. Безгаспадарнасцю, дзікай меліярацыяй.

Самадyscyпліна на розум прафесара, доктара сельскагаспадарчых навук Ігара Адамавіча Бадановіча прышла, язык дасюль унімаць не навучыўся.

Аб'ектыўка. 3 1971 да 1985 года толькі ў водагаспадарчае будаўніцтва (меліярацыю) у СССР укладзена амаль 132 млрд. долараў. Уведзена 11,7 млн. га абводненых і 11,5 млн. га асушаных зямляў. Адначасова мільёны га былі выведзены з карыстання, да адной траціны ад уведзеных. Выраслі выдаткі на меліяраваны гектар зямлі звыш планаванага амаль у 1,8 раза. Скарацілася абводненне пашаў - з 44,2 млн. га да 19 млн. га. Пры нарматыўным тэрміне акупнасці затрат на меліярацыю ўвосем гадоў фактычны тэрмін, з вывадаў самога Мінводгаса СССР, склаў 25,6 года; а пры аб'ектыўных разліках - акупнасць перавышае тэрмін сто гадоў.

Неабходнасць гіганцкіх затрат на меліярацыю 1971-1985 абгрунтавалася аб'яцаннямі нябачнага дасюль павелічэння ўраджаёў. Памылкі ў 10%, нават 15% можна неяк вытлумачыць. Хоць гэта правалы Але памылкі склалі 250-300% - на ўраджаёх збожжавых, кармах. Па бульбе замест аб'яцаных 41% росту, атрымалі 5% (памылка ў 8,2 разы) (!), на агародніне замест 42% - 8% (памылка - 5,2 разы).

Тайны ЧАЭСныя шырэй прыадкрываюцца

Пабялелы Яўген Кано-
пліч не варухне пальцам. Паў-
торна тэзісна глебазнаўцам усё
праказана, дзейнічае страшна.
Канопліч не абзываецца. Ці-
шыня зацягваецца. Закранулі
балючую кропку, усім нармал-
льным блезну. Даказвацца
няма сэнсу - спрацацца, па-
цвярджацца, нязгодніць няма
пра што, няма з кім. Факт б'е
сам па сабе. Вучоным баліць і
ўсё тут. Як Валерыю Лягасу -
за слабае развіццё атамнай
навукі, тэхнікі, укусы беста-
ланых, Раману Кавалёву - за
выбіванне беларускай мовы з
народа, перавод фізікі з бела-
рускай на рускую.

Асяроддзе стварае ча-
лавека, шліфуе дух. Два гала-
вастыя залішне перамоўчыва-
юцца. Як некалі анархісты заў-
жды прапаведвалі "Усё для
асобы", так гэтыя два чакалі,
чакаюць непазбежных і неад-
хільных зменаў у грамадстве.
Усё планавец і размяжоўваць
у Савецкім Саюзе магла толькі
адна інстанцыя - КПСС; на ўсіх
паверхах яе ўлада і... правалы.
Ад крызісу з тытунём да кры-
зісу мыйных парашкоў, туалет-
най паперы. Краіну душыць,
як увойну і пасляваенні, талон-
ная сістэма. Пераводзяць папе-
ру, дарагі час спецыялістаў;
картачкі, картачкі, картачкі -
на масла, крупы, алей, тытунё-
выя, гарэлку, віно, прамтава-
ры. На ўсіх узроўнях у адказ
на бязладства хвалямі ідуць
адкрытыя народныя выбухі
шалёнага гневу - у Сумгаіце,
Фергане, Алма-Аце, Вільнюсе,
Рызе, Тбілісі.

Паднімаецца з пры-
сценнай канапы акадэмік АН
БССР, кансультант дзіцячага
Цэнтра, ён жа дырэктар ня-
даўна ўтворанага НДІ радыя-
цыйнай медыцыны і экалогіі
чалавека Яўген Хрысціянавіч
Канопліч. Добра, размова бы-
ла ў калідоры, не ў кабінэце.
Ён баіцца сур'ёзных размоваў
у кабінэце, адчуваў, нешта
прафесар Бадановіч выдасць,
такое не мыслілася.

- За акадэмікам Лягасам
гаварыў. Першае лета і восень
ён у нас месяцавіў. Лятаў я з ім
на верталёце. Такой жа думкі
пра сістэму, - наўзгодніць на-
рэшце Канопліч.

- Аднапартыйную.

- Праўда, у яго міжволі
напрошваўся другі вывад. Не
толькі савецкая расхлябанасць,
шкурніцтва і цяпляства пры-
чыны выбуху. Спецыяльна ўсё
рабілася. З далідалыняга пры-
цэлу. Як плоскія дахі дамоў,
абагравальнікі ў сценах. Замест
нармальных крэслаў, з прамымі
спінкамі, паўсюдна сталі ўжыт-
ковіцца адкідныя спінкі, як на
тэатральных. Як на такіх праца-
ваць? Вось і звіхтоўвае народ
спіны. - Канопліч перадыхвае.
- Нехта сумыснае шкодніцтва
пад выглядам эканоміі і моды
плановаў, адабраў, будаваў,
будуе.

- Як сіласныя вежы з
Нявады. Амерыканцы ў сябе
адмовіліся ад іх, ім абы прадаць,
нам закінулі нажыву, а бела-

рускія міністэрскай клонулі. За
магнітафоны і тэлевізары. На-
ставілі вежаў па ўсёй Беларусі.
Каб праз пятнаццаць гадоў
асягнуць амерыканскую прак-
тычнасць - адмовіцца і ў нас ад
вежаў. Праз пятнаццаць гадоў...
Колькі сродкаў выкінулі, лю-
дзеі зверху называлася ўніз
за тысячу... - няма іроніі на
твары Ігара Бадановіча. - Да-
ляглядцы і ўмекі навязвалі, а
савецкія безгалоўкі перайма-
лі, купляліся на нажыўку.

- Савецкія дураломы з
ЧАЭС вінаватыя. Праектанты
ўсё вялі да выбуху, канструк-
тары вялі, міністэрскай. Сумы-
сля ці не сумысля, іншая спра-
ва. Хто плаціў, хто атрымліваў
грошы за будучую ўкраінска-
беларуска-рускую катастро-
фу, вераемна, не даведаемся.

Франтаватаму модніку
Яўгену Каноплічу даўно зда-
валася, ён адзін увесё час хо-
дзіць у новым, часта зменным
- думкі, вопратка, чаравікі.
Адзін ён нестабільны, незакан-
серваваны. Памыляўся, знай-
шоў аднадумніка. Выказваўся
сёння гарэтнаму глебазнаўцу і
на душы святлела.

Хто канкрэтна вінава-
ты - праектанты, абьякаўцы-
партыйцы, эксплуатацыйнікі,
габрэі, славянскія прадажнікі,
замежныя хціўныя эксперы-
ментатары і дальнабачанцы -
Лягаса не называў. Самі ду-
майце, казаў, самі. Прамы ад-
крыты маскоўскі акадэмік, а да
канца не выказваўся. За прані-
клівасць і прамісну мо таму і
атруцілі ці застрэлілі Лягасу, а
звалілі на самагабства. Замеж-
нае збройнае падляцтва такса-
ма перанялі ў СССР.

- Што надумалі галовы
беларускіх акадэмікаў? - Ясна
і нязнаку, такое пытанне Ба-
дановіча вымагае рады з мно-
гімі, датычнымі чарнобыль-
скай язвы, а не адно лягасаўскай
ці канопліцкай.

- Думаюць. Згодніча-
юць. Маскоўскія ў нас рэдка.
А беларускія ў дэталях атам-
шчызны ў асноўным не сякуць.
Толькі Несцярэнка і Мікіт-
чанковіч ваююць, дык і Нес-
цярэнка па эксплуатацыі і ра-
монту АЭС, як я ў вашых гле-
бах.

- Несправядлівіце.

- Магу памыляцца.

Смяюцца. Абодва пра-
фесары задаволены зацясне-
лым суразмоўствам, непазбеж-
ным паміж імі дружбствам,
абавязковым пасля абменаў
патаемнымі думкамі, сузгод-
ніцтва ў вялікім.

VIII

Подзвіг нярэдка - звы-
чайнае пераадольванне страху.
Перад начальнікам, абстава-
намі, акадэмікам, алкашом му-
жам, гультаям сынам, шызоід-
наю суседкаю.

Прафесар Ігар Бадано-
віч, бадай, упершыню за апо-
шнія гады геройнічаў не з кім
удваіх ці на адзіноце. Выказ-
ваўся Івану і Хрысціне Нямко-
вічам, прафесару Каноплічу,

шафёру Андрэю Ярмаковічу,
які прывёз яго сёння з Мінска:

- Толькі за дзесяць га-
доў, з 1974 да 1984 года, у краі-
не прынята дзвесце трына-
ццаць рашэнняў партыі і ўраду
па сельскай гаспадарцы. Па
адной сельскай. Удумайцеся:
дзвесце трынаццаць за дзесяць
гадоў. Абмяркоўваліся пытанні
сельскай гаспадаркі на пар-
тыйных з'ездах, пленумах, кан-
ферэнцыях. Калі не цалкам, дык
часткова. Закраналася вёска і
яе боль у рашэннях ураду.

Даўно збіраныя сум-
ненні, думкі, згадкі Бадановіч
сістэматызаваў доўга. У шэрых
размовах, асабліва з малазна-
бымі, многае ўтойвалася.
Сёння прарвала, сыпаў смела,
нібыта перад канцом свету.

- Вышэй ўраду і цэка
інстанцыяў няма, - ахае ўра-
жаная Хрысціна Нямковіч.
Жанчынка не пытае, хто пад-
сумаваў звесткі, адкуль яны.

Сябруй, размаўляй з
умелымі, значнымі, у іх нечаму
навучыцца. А перамовы з гу-
льтайствам, яно асабліва зай-
здроснае да наймалай свежай
думкі і поспеху, пасяброўства
з бесталанню - лішаі не адно на
табе, гэта язвы і п'яўкі на тваіх,
мазгах, сям'і, працоўным калек-
тыве.

- Толку з высокіх паста-
новаў, - Яўген Канопліч не
пытанне задае, працягвае бяз-
радасную выснову калегі.

- Даходзіць да маразму.
Пенсію павялічваюць. Паста-
нова Урада ў лістападзе 1974
года. У асноўным малаапла-
тым і няздольнікам. У каго за-
робку меней за пяцьдзесят
рублёў на чалавека. У іх няма
адукцыі, прафесію абое з сям'і
не набылі. Трэба такім дапа-
магаць. Згодзімся. Але як па-
вышаюць? У агульны пяцідзе-
сяцірублёвыя займыткі высока-
вай, прымястэчкаванай, пры-
гараднай сям'і залічваюць вы-
капанае, зжатае, сабраное на
прысядзібных дзялібах. Нізкія
фокусы дзяржавы. Ірвецца
гаспадар, жонка і дзеці ў выхад-
ныя і вечары на сотках, а гэта
аказваецца яго звышпрыбытак.
Зарплата. У яе ўваходзіць усё.
У астатніх саюзных сельгаспа-
становах - аналагічныя пен-
сійнай важныя пытанні. І такія
ж вынікі.

Як на Чарнобыльскай
атамнай. Злачынная халатнасць
і нядобрасумленства праектан-
таў, канструктараў, будаўнікоў
АЭС фактычна не пакараныя.
У Мінску аб'явілі пра аварыю
пазней замежных радыёгала-
соў, днём 28 красавіка некалькі
нячымных фраз па радыё,
праз дзень увечары па тэлевізіі.
Што за аварыя, якія выкіды,
куды, колькі ўсіх пацярпелых -
невядома. Як паводзіцца лю-
дзям у надзвычайным радыя-
цыйным становішчы - ні слова,
своечасова не растлумачылі -
ніхто не пакараны. Радыецый-
ную зямлю ў зонах поўнаснае,
а пры зонах на дзве трэці нельга
араць - зачастую прызонне
аруць, сеюць; ніхто не пака-
раны.

Радыецыйныя магіль-
нікі няправільна зробленыя,
тым не меней запоўненыя; ніхто
не пакараны. Многія не аба-
значаліся - і пагубіліся. Да
двухсот. Ці шасцідзсяці.

Хрысціна Нямковіч
узрушана дапаўняе Бадано-
віча:

- У каго няма нічога,
хаты і яблыні, хто на заводзе
папіхайла і ў вёсцы рукі не так
прышпіленыя, працы не зна-
ходзіць, такому большыя пенс-
даплаты ідуць. Лайдакоў пад-
трымліваем.

- Вышэй урадавых і
цэкапапэўскаўскіх пастаноў
няма, павінны выконвацца.
Усімі. А ў нас яны скубуцца,
дапаўняюцца ў міністэрствах -
і ўсё топчання на месцы, зніжа-
ецца. Ніхто не караецца, - пад-
трымвае жонку мужык. - Бед-
наму хлебаробу нарэшце сталі
плаціць пенсію, гарэтную, ка-
пейкавую. І тую нясуць праз
вука.

- На дзяржаўным уз-
роўні калі не тармазіцца, то і
належа не развіваецца меды-
цына, інжынерства, высковае
гаспадарства, - не ўсімхаецца
Яўген Канопліч.

Ігар Бадановіч выдатна
ўсведамляў цяжкасць хворасці
сельскай гаспадаркі Беларусі,
СССР. Ён доўга не здагадваўся,
што гэтаксама рэзка і даўно
мыркуе, проста крэсліць пра-
фесар Канопліч пра стан са-
вецкай медыцыны. Папрасіў
яго патлумачыцца далей.

- Назаву вярхі. Бо ўпа-
дзяце ніц, як я ад вашых словаў,
- Канопліч надзіва сур'ёзна.

За дзевяноста гадоў
нараджалася ў Беларусі
знізілася ў 3,5 разы. У боль-
шасці развітых краін затраты
на ахову здароўя 7-8% валаво-
га нацыянальнага прадукту.
На зарплату медыкам ад гэтых
працэнтаў ідзе дзесятая частка,
у СССР з прыблізна чатырох
працэнтаў - больш паловы ідзе
на зарплату. Гэта сведчыць аб
перавагах ручной працы і ніз-
кай тэхнічнай абсталяванасці
савецкіх медыцынскіх устано-
ваў.

У СССР медсістэму
перавалі на ўзровень сферы
абслугоўвання, а не галіны
народнай гаспадаркі. Дзяр-
жаве патрэбна не дэклараваць,
а расціць чалавека здольным
захоўваць уласнае здароўе.
Гэта адна з перадумоваў аса-
бістага яго шчасця і поспехаў
дзяржавы. Рэшткавы пры-
цып фінансавання медыцыны
забяспечвае ўсяго выжыванне
галіны. Выдаткі на медыцыну
ў Беларусі летась, у 1990 годзе,
склалі 3,6% валавога нацыя-
нальнага прадукту.

Сацыяльна-эканаміч-
ныя праблемы ў СССР улічва-
ліся мала. Многія гарады, нават
маладыя, становяцца крыні-
цамі экалагічных нечыстотаў.
Вуглевадароды, бензапірэн,
нафталін, бензол, талуол, ак-
ралеін, фенол, фармальдэгід,
азон, зварачныя аэразолі, газа-
пылавая, цвёрдыя і вадкія
асацыяцыі хрому, кадмію, рту-

ці, мыш'яку, цынку, свінцу, ні-
келю, марганцу, ванадыю... у
залішняй колькасці над намі. Не
дзіва, што ўсяго пятае дзіце на-
раджаецца абсалютна здаро-
вым. Закон Рэспублікі Бела-
русь "Пра сацыяльную аба-
рону грамадзянаў, пацярпелых
ад катастрофы на ЧАЭС" шмат
у чым не выконваецца.

- Расце колькасць псі-
хічна хворых, самагабцаў, дэ-
генератаў...

- Калі чалавек прыняў
рашэнне парушыць волю Бо-
га, перапыніць жыццё, нідзе не
заслугуе ўспамінаў пра ся-
бе, - і на гэты раз устаўляе сваё,
супыняе павольныя развагі
Канопліча дапытніца Хрысціна
Нямковіч. Перабівае казырамі
Аляксея Бяляко.

Расце колькасць хва-
робаў крыві, анкалогіі, дзяцей-
хронікаў, не проста хронікаў, а
з чатырма-пяццю хваробамі ў
кожнага трэцяга. Людзі не
ведаюць, як можна штодзённа
выводзіць радыенукліды з ар-
ганізма. Пот выводзіць радые-
нукліды, трэба часцей мыцца,
бо ўсё з цела ўсмоктваецца ў
кроў. Адзін школьны перапы-
нак з сапраўднай фізкульту-
раю на 20-25 хвілін павялічвае
статус здароўя школярства на
60-70%. Гэта не ўкараняецца.

У Беларусі амаль два-
наццаць тысяч дзяцей-інвалі-
даў да шаснаццаці гадоў. Сё-
няшнія праграмы тэлебачання
бясконца рэкламуюць конкур-
сы прыгажосці, забавы, цыга-
рэты, спіртное, шоў, але мала
гавораць, як зберагчы слых,
зрок, чысціць зубы, як дагля-
даць дзяцей, пра здаровы лад
жыцця, пра малако і гародніну,
чаму нельга хадзіць увосень і
ўзімку без шапкі, улетку ў чор-
ных акулярах... Ствараецца
ўражанне, хтосьці свядома
рэкламуе ўсё, што ідзе на шко-
ду здароўю беларускага чала-
века, любога чалавека.

Прынятая нацыяналь-
ная праграма прафілактыкі ге-
нетычных наступстваў ката-
строфы на ЧАЭС мала што
зрухнула. На тысячу цяжар-
ніцаў дзесяць пладоў з пры-
роджанымі заганамі развіцця.
На распазнаванне плодавай
анамаліі ў цяжарнай патрэбныя
выдаткі ў два даляры, у нас ня-
ма рэактываў. Мы, высока-
прафесійныя медыкі Беларусі,
пры нашых мажлівасцях выя-
ўляем толькі чатыры падобныя
выпадкі з дзесяці. Астатнія
дзеці нараджаюцца. На ўтры-
манне дзіцяці з адхіленнямі ў
спецыялізаванай установе
ідуць страшэнныя грошы, а ў
нас няма нікэмных двух дола-
раў на ўтробнае вызначэнне
бракуса і дэгенерата.

- Бытавое смецце Мін-
ска фактычна на першым мес-
цы па пастаўцы шкодных дру-
гасных амінаў у атмасферу го-
рада. А яны спадарожнікі кан-
цэрагенаў, - паціху працягвае
Канопліч. - Выводзіцца во-
дазаборы, рэкі, большая част-
ка замкнёных вадаёмаў. Дабіра-
емся да падземных водаў. Хлор

і нітраты, пестыцыды і колі-фагі
ўжо ў нас на сталё.

- Што такое колі-фагі?

- цікавіцца жанчына.

Прафесары смяюцца,
не тлумачаць.

- Пасля фермы, што ў
цябе на руках? - ухмыляецца
Іван Нямковіч.

- Страшная сёння раз-
мова.

Упершыню засмяяліся
ўсе разам.

- Дапамога замежнікаў
нашым чарнобыльцам бывае
палкаю з двума канцамі. Пры-
ляцеў нядаўна ў Беларусь са
Злучаных Штатаў транспартны
самалёт з лекамі. Прывезлі і сем
вяслярных скрыняў нікра-
стыну, яго хапіла б усёй Бела-
русі на цэлы год. Тэрмін год-
насці застаўся два месяцы.

- І што вы? - не ўтры-
мвае дапытнасць жанчына.

- Выкручваліся. Дзя-
кавалі. Не зняслаўліваць жа
ахвярадаўцаў. Тым болей, ас-
ноўная дапамога замежнікаў,
асабліва амерыканцаў - вы-
датная.

Патрэбы беларускай
медыцыны каласальныя. Няма
эл-аспарагеназы (лейкемія),
вепезіду (лейкемія), галаксану
(лімфаформы), блеаміцыну,
чыс-плаціны (рак шчытавіткі,
саркомы). Усе прэпараты ва-
лютныя, для жыцця дзяцей
найнеабходныя. Грошай няма ў
СССР.

- Калега, твае думкі і
факты...

- ...нароўні з тваімі
сельскагаспадарчымі стаць не
могуць. Ты, Адамавіч, капаеш
глыбей, у памерах СССР. Але і
мы нешта робім.

Не вытрываў Кано-
пліч, узарваўся:

- Акадэмік Лягаса паў-
сюдна паўтараў - мы не скажам,
не зробім, то хто. Сек усім на-
прапалую. Начальнічкі любо-
га ўзроўню з ім баяліся тал-
каваць. Вы, мама хворанькай
Веры, цяжкасць жыцця зніжа-
еце і сучышаеце вераю ў Бога.
Сцірае Ён у вас няўдачы. А што
казаць нам, бедным з бедных
медыкам беларускім?

Хрысціна Нямковіч
засыпалася, запэўнівае вучо-
ных і мужыка, усё на Беларусі
наладзіцца, задабрэе. Мы жы-
вём, працуем - вырулюецца на
лепшае.

- Быць таго не можа,
каб не перамаглося чарноцце і
нядобрасці, - уздыхае мала-
дзіца.

- Давайце закончым.
Адчуваю, у вас абодвух міну-
савай фактуры хопіць на цэлы
воз. А то і вагон, - выніковіць
Іван Нямковіч.

Прапануе навукоўцам
прывезеную з-пад Мазыра
каўбасу. Глядзіць - будуць му-
ляцца, брацьмуць ахвотна ці не.

Прафесары, медык і
аграрнік, пасмакавалі, дружна
расхвалілі вясковую пры-
возку.

(Працяг у наступным
нумары.)

Лёс жыхароў галоўнай вуліцы Менска стаў блізкі Леаніду Маракову

Сябар Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў і сябар Саюза журналістаў, актыўны ТБМ-авец Леанід Уладзіміравіч Маракоў 19 красавіка ў беларускім ПЭН-цэнтры прадставіў новае энцыклапедычнае выданне "Галоўная вуліца Менска, 1880-1940".

Кніга пабачыла свет у 2012 годзе ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" накладам 1000 асобнікаў.

На прэзентацыі прысутнічалі шаноўныя госці, якія павіншавалі Леаніда Уладзіміравіча з 55-гадовым юбілеем, які прышоўся на 15 красавіка, і са стварэннем высакаякаснага даведніка.

Леанід Маракоў нарадзіўся ў 1958 годзе. У 1986-м ён скончыў Менскі рыдзётэхнічны інстытут. Працаваў інжынерам-наладчыкам на заводзе ЭВМ, у АН БССР. Напачатку 1990-х гадоў змяніў род заняткаў, імпартаваў побытавую радыёэлектроніку. Шмат падарожнічаў па Поўначы, Сібіры, Казахстане, Далёкім Ўсходзе, па Заходняй Еўропе і ААЭ, быў бізнесоўцам.

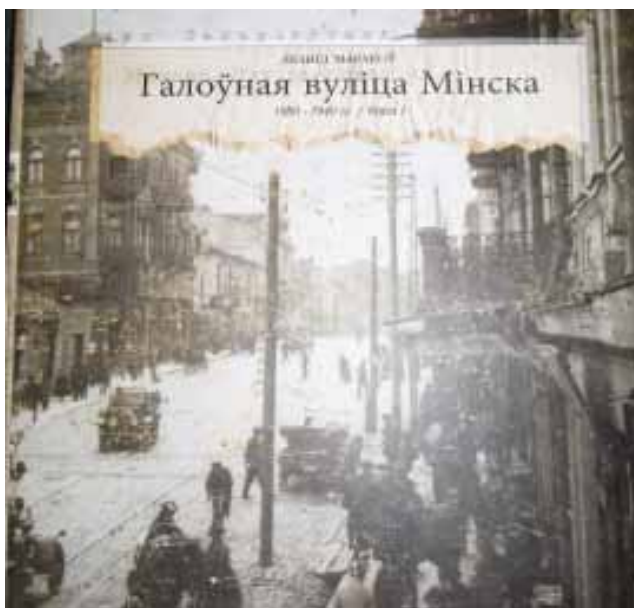
У сярэдзіне 1990-х г. Леанід Уладзіміравіч зноў змяніў від дзейнасці, звярнуўся да вышукаў звестак пра свайго расстралянага бальшавікамі дзядзьку, улюбёнага вучня Народнага паэта Беларусі Я. Купалы, легендарнага паэта 1930-х г. Валера Маракова. Расследаванне біяграфіі паэта, пра каго пазней Л. Маракоў напісаў манаграфію, іншых рэпрэсаваных сваякоў перайшло ў планамернае і прафесійнае даследаванне гісторыі ўсіх пацярпелых у часы кіравання Сталіна дзеячоў культуры і грамадскасці Беларусі. Тое стала магчымым дзякуючы атрымання кароткачасовага доступу да сакрэтных архіваў

КДБ Беларусі.

Леанід Маракоў - аўтар унікальнага энцыклапедычнага даведніка ў 10 тамах "Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асветы, грамадскія і культурныя дзеячы Беларусі. 1794-1991", у якім прыводзяцца біяграфіі больш за 20000 расстраляных або загінулых у сталінскіх канцлагерах (ГУЛАГу) дзеячоў беларускай культуры. Іншыя значныя працы, апублікаваныя Мараковым: "Вынішчэнне" - кніга, прысвечаная даследаванню рэпрэсіяў супраць беларускіх літаратараў; "Ахвяры і Карнікі" - дакументальнае даследаванне лёсаў ахвяраў і іх катаў у часы масавых расстрэлаў 1930-х гг.; двухтамовы энцыклапедычны даведнік "Рэпрэсаваныя праваслаўныя свяшчэнна- і царкоўнаслужыцелі Беларусі. 1917-1967", "Рэпрэсаваныя каталіцкія духоўныя, кансэкраваныя і свецкія асобы Беларусі. 1917-1960", "Рэпрэсаваныя медыцынскія і ветэрынарныя работнікі. 1920-1960".

Леанід Маракоў уважліва сумленнасць цэлага народа ў адносінах да гістарычнай памяці, аднавіў біяграфіі некалькіх пакаленняў нашых продкаў, аддаў ім пачэсны гонар і годнасць. Тое, што кожны чалавек мусіць сам даведацца пра сваіх папярэднікаў і прадзядоў, ён знайшоў, сабраў і ўвекавечыў, што сведчыць пра яго гуманізм і чалавечнасць. Таму столькі добрых слоў падзякі складаюць яму на гасцявой старонцы сайта www.marakou.by. *"Дзякуй Вам за Вашую працу. Блаславі Вас Езус. Молімся за Вас. - Ад імя парафіянаў і пробашча касцёла св. Антонія Падуанскага ў Віцебску. Ігар."*

- Працуючы над сотнямі біяграфіяў рэпрэсаваных,

я не аднойчы наткаўся на назву вуліцы Савецкая ў Менску, - узгадваў Л. Маракоў. Да 1922-23 гадоў вуліца насіла назву Захар'еўскай ад імя першага губернатара Захарыя Карнеева. У гэтых 30-тых гадах на вуліцы Савецкай не было дома, які б не наведваў нязваныя госці ў сінніх галіфэ з чырвонымі кантамі і кабурай з наганам.

Пісьменніку цягам трох гадоў ўдалося праналізаваць, хто жыў і працаваў амаль ў 200 дамах вуліцы (на самай справе, у 500-600, бо да кожнага дома прымыкаў кавалак зямлі, на якім стаялі яшчэ некалькі будынкаў) на працягу трыццаці гадоў, спраўдзіць дакладную нумерацыю дамоў, якая мянялася некалькі разоў. У кнізе змешчаны архіўныя фотаздымкі будынкаў, планіроўкі кватэр, звесткі пра жыхароў.

Пад час працы над новым томам Леаніда Маракова наведвалі яго сябры і калегі. Уладзімір Іванавіч Раманоўскі, які нарадзіўся ў ГУЛАГу, дапамагаў яму выпісаць на карткі прозвішчы 120 жыхароў вуліцы Савецкай. Гісторык і краязнаўца Анатоль Валахновіч прызнаў дабрасумленнасць, фундаментальнасць і глыбіню працы даследчыка. Энцыклапедычны характар новага даведніка выданна высока ацаніў доктар філалагічных навук Арсень Ліс.

- Леанід Маракоў робіць святую і дабратворную справу, - падкрэсліў на прэ-

зентацыі кнігі паэт Анатоль Вяргінскі.

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч Высока ацаніў прызначныя творы свайго калегі і пажадаў яму поспеху на гэтай ніве.

- За сваю кнігу пра рэпрэсаваных святароў Леанід Маракоў заслужыў узнагароду ад царквы - медаль "Айчына-асветнікі", - адзначыў святар Беларускай Аўтакефальнай царквы, айцец Леанід Акаловіч. - Праца яго - ілюстраваная, дакументаваная. Памяць пра герояў такіх кніг будзе сапраўдным светачам, будзе натхняць на пошукавую працу ў рэгіёнах. Жадаем Вам, спадар Леанід, настрою, здароўя, доўгага веку, каб Ваша працавітасць дапамагала Вам як грамадскаму дзеячу, пісьменніку і сем'яніну.

*Э. Оліна,
Фота аўтара.*

На здымку:

1. Л.У. Маракоў знаёміць з новай кнігай
2. Вкладка новага выдання
3. Былы рэпрэсаваны У. Берыла вітае 55-гадовага юбіляра.

Пятру Макаравічу - 75

15 красавіка ў Лідскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы прайшла імпрэза з нагоды 75-годдзя аднаго з найбуйнейшых лідскіх паэтаў Пятра Макаравіча. Творчасць П. Макаравіча настолькі рознабаковая, а сам ён настолькі розны ў розны час і розных абставінах, што яго - сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў і сябра Лідскай рады ТБМ з юбілеем павіншавалі і Саюз беларускіх пісьменнікаў і Саюз пісьменнікаў Беларусі, і газета "Народная воля" і дзяржаўныя "Лідская газета" ды Лідскае тэлебачанне, а на саму імпрэзу прыехала галоўны рэдактар каталіцкага выдавецтва "Про Хрысто" Крысціна Лялько.

Прышлі рэдактар газеты "Наша слова" Станіслаў Суднік, паэт Уладзімір Васько, архітэктар Вацлаў Матэяка, прадстаўнікі Лідскага аб'яднання вайсковых маракоў і Клуба маржоў. І ўсім было, што сказаць, што згадаць.

Нарадзіўся Пётр Макаравіч 15 красавіка 1938 года, у вёсцы Шынкі Крупскага раёна, што на Меншчыне, на беразе рэчкі Можы. Сама прырода прабудзіла ў ім паэтычны дар, які з нараджэння жыў у ім, каб у пэўны момант выліцца на паперу. Гэтаму спрыяла і прырода родных мясцін, якая зачароўвала будучага паэта, западала ў душу. Але, на жаль, не такім ужо і сонечным было дзяцінства Пятра Макаравіча, асабліва ранняе. Яму ішоў чацвёрты гадоў, як пачалася Вялікая Айчынная вайна, бацьку і дзвюх старэйшых сясцёр вывезлі ў Германію. На долю адной маці выпаў клопат пра астатніх песярых дзяцей: двух хлапчукоў і траіх дзяўчынак. У сям'і ж ўсяго было сем чалавек.

Далей у Макаравіча ўсё ішло так, як ў большасці беларускіх хлопцаў: вучоба ў школе, служба ў арміі, вучоба ў педагагічным інстытуце імя Коржага (бібліятэчны факультэт). Будучы студэнтам трэцяга курса ён звязаў сваё жыццё з

прыгожай маладой дзяўчынай Янінай, уладжэнкай в.Дубчаны, што на Лідчыне. Праз два гады нарадзілася дачушка Юля, а яшчэ праз два ў 1966 г. - Дзіна.

У 1964 г. пасля заканчэння вучобы быў накіраваны на пасаду загадчыка Лідскай раённай бібліятэкі, дзе працаваў каля года. Затым пасада інструктара райкама КПБ, потым перайшоў на працу ў органы дзяржаўнай бяспекі. Праз пяць гадоў звальняецца, папярэдне адсядзёўшы ў каталажцы. Пасля ўсяго гэтага вельмі цяжка было знайсці працу.

У 1971 годзе каля года адпрацаваў на Лакафарбе грузчыкам, а затым каля трыццаці гадоў аддаў працы карэспандэнта ў рэдакцыі мясцовай газеты "Уперад" (зараз "Лідская газета").

Пятро Макаравіч аўтар трох кніг "Злітак: лірыка" (1997), "Расінкі беларускіх слоў: вершы, пераклады" (2008), "Птица свободы: антология одного стихотворения" (2012). Апошняя кніга - пераклады вершаў 100 беларускіх паэтаў на расейскую мову. І трэба сказаць, што прысутныя на імпрэзе найбольш прыхільна адзначалі менавіта пераклады Пятра Макаравіча як на беларускую мову, так і з беларускай.

І ўсё жадалі юбіляру моцнага здароўя, доўгіх гадоў жыцця ды плёну ў творчасці.

Яраслаў Грынкевіч.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубятка, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алес Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 22.04.2013 г. у 10.00. Замова № 902.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 4450 руб., 3 мес. - 13350 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by